

Financijski klub

Javne financije

Dvostruko oporezivanje

Istraživački rad

Dominik Leko

dominik.leko@zg.htnet.hr

Ključne riječi: dvostruko oporezivanje, ekonomsko dvostruko oporezivanje, pravno dvostruko oporezivanje, Model konvencija OECD-a, ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja

Zagreb, 16. studenoga 2010.

SADRŽAJ:

1. Uvod	3
2. Definicija pojma „Dvostruko oporezivanje“	3
2.1. Ekonomsko dvostruko oporezivanje	3
2.2. Pravno dvostruko oporezivanje	4
3. Mjere za izbjegavanje dvostrukog oporezivanja	4
3.1. Mjere za izbjegavanje ekonomskog dvostrukog oporezivanja	4
3.2. Mjere za izbjegavanje pravnog dvostrukog oporezivanja	5
4. Model ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja (Model konvencija OECD-a)....	6
4.1. Povijesni prikaz Model konvencije	6
4.2. Predstavljanje Model konvencije	7
5. Hrvatska i ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja.....	8
6. Zaključak.....	8
7. Literatura.....	10
8. Popis ilustracija	10

1. Uvod

Općim razvojem ekonomije i pojavom globalizacije, došlo je do pojave dvostrukog oporezivanja. S obzirom da je svaka država autonomna prilikom određivanja načela koja će biti ugrađena u njene porezne sustave, postoje brojne situacije u kojima je moguće da porezni obveznici budu oporezivani dva puta – postojanje međunarodnih korporacija, ulaganja koja gospodarski subjekti jedne zemlje čine u drugoj, isplata dividendi rezidentima druge države, dvostruko oporezivanje dobiti (na razini poduzeća i na razini dioničara) i sl.

Iako naizgled djeluje pozitivno za državu koja, zahvaljujući pojavi dvostrukog oporezivanja, generira veći proračunski prihod od poreza, ekonomske posljedice dvostrukog oporezivanja su nepoželjne. Dokazano je da se na taj način ograničava mobilnost faktora proizvodnje, što utječe na međunarodnu podjelu rada, a posljedica je i smanjenje izravnih stranih investicija (zbog smanjene rentabilnosti poslovnih projekata) te dugoročno manji gospodarski rast.

2. Definicija pojma „Dvostruko oporezivanje“

Prema Rječniku bankarstva, dvostruko oporezivanje je situacija u kojoj dvije porezne vlasti istog ranga oporezuju za isto razdoblje isti porezni objekt istim ili sličnim porezom, tako da je on oporezovan teže nego da ga je oporezovala samo jedna od tih vlasti¹. Također, prema Spitaler, A. dvostruko oporezivanje je „konkurencija pravnih pravila, do koje dolazi ako porezne vlasti iz područja različitih izvornih poreznih suvereniteta oporezuju isti porezni objekt“. Iako postoji još nekoliko definicija dvostrukog oporezivanja, svim je definicijama zajedničko postojanje jednog poreznog obveznika koji je podvrgnut najmanje dvjema poreznim vlastima kojima je dužan platiti isti ili sličan porez, zbog čega je teže oporezivan nego da ga je oporezivala samo jedna od tih vlasti.

Najčešći je primjer dvostrukog oporezivanja kad neka država oporezuje dohodak, dobit ili imovinu svog rezidenta, a taj isti dohodak, dobit ili imovinu oporezuje i država u kojoj su oni stvarno ostvareni.

Dvostruko oporezivanje može biti ekonomsko ili pravno.

2.1. Ekonomsko dvostruko oporezivanje

Ekonomsko dvostruko oporezivanje predstavlja situaciju gdje se oporezuje dobit trgovačkog društva, najprije na razini trgovačkog društva (porezom na dobit), a kasnije, nakon što je raspoređena dioničarima u obliku dividendi, porezom na dohodak fizičkim osobama.² U tom klasičnom sustavu oporezivanja, dobit se stvarno oporezuje dva puta jer se ne priznaje olakšica za raspodijeljenu dobit na razini poduzeća niti na razini dioničara. No, ekonomsko

¹ Leko, V., Rječnik bankarstva, Masmedia, Zagreb, 1998.

² Ott, K., Javne financije u Hrvatskoj, IJF, Zagreb, 2007., str. 154

dvostruko oporezivanje može se ublažiti ili izbjeći različitim metodama smanjivanja ili uklanjanja dvostrukog oporezivanja, o čemu će se više izložiti kasnije u preglednom radu.

2.2. Pravno dvostruko oporezivanje

Pravno dvostruko oporezivanje nastaje kada dvije (ili više) poreznih vlasti propišu usporedive poreze za istog obveznika, s obzirom na isti oporezivi dohodak ili kapital, a takvo dvostruko oporezivanje može nastati u tuzemstvu ili u međunarodnim odnosima³.

Tuzemno dvostruko oporezivanje nastaje ako usporedive poreze unutar savezne države propišu suverene jurisdikcije istog stupnja, dok međunarodno dvostruko oporezivanje nastaje kada su usporedivi porezi propisani u dvije ili više država za istog poreznog obveznika i u vezi s istim oporezivim dohotkom ili kapitalom, npr. ako je dohodak oporeziv u zemlji njegova nastanka i u zemlji rezidentnosti primatelja tog dohotka.

3. Mjere za izbjegavanje dvostrukog oporezivanja

Kako bi se nepoželjno djelovanje dvostrukog oporezivanja spriječilo, odnosno kako bi se ograničio njegov intenzitet, poduzimaju se određene mjere pomoću kojih treba stvoriti uvjete da se pojava dvostrukog oporezivanja izbjegne. U ovom preglednom radu mjere su podijeljene na dvije cjeline – mjere za izbjegavanje ekonomskog dvostrukog oporezivanja, te mjere za izbjegavanje pravnog dvostrukog oporezivanja.

3.1. Mjere za izbjegavanje ekonomskog dvostrukog oporezivanja

Ekonomsko dvostruko oporezivanje se ublažava odnosno izbjegava različitim metodama kao što su: sustav odbitka dividende, sustav imputacije, te sustav odvojenih poreznih stopa⁴.

Sustav odbitka dividende (Dividend deduction system) sustav je poreza na dobit u kojemu se olakšica odobrava na razini poduzeća dopuštanjem odbitka raspodijeljene dobiti od porezne osnovice poduzeća.

U sustavu imputacije (Imputation system) dio poreza što ga poduzeće plaća na svoju dobit odbija se od porezne obveze dioničara pri primitku raspodijeljenog dijela dobiti poduzeća. Prema tom sustavu, cjelokupna dobit oporezuje se na razini poduzeća zakonom utvrđenim stopama. Nakon što je ta dobit raspodijeljena, dioničar mora prijaviti primljenu dividendu kao oporezivi dohodak uvećan za odgovarajući porez na dobit poduzeća. Porez na dobit poduzeća može zatim biti odbijen od porezne obveze samog dioničara. Ako se dogodi slučaj da je iznos tog odbitka veći od porezne obveze samog dioničara, on može zahtijevati povrat tog iznosa koji nadilazi poreznu obvezu. Ako je pak dioničarova porezna obveza veća od odbitka, on mora platiti razliku.

Sustav odvojenih poreznih stopa (Split-rate system) sustav je oporezivanja dobiti poduzeća prema kojemu se primjenjuju različite stope poreza na dobit na raspodijeljenu i

³ Kesner-Škreb, M., Dvostruko oporezivanje, *Financijska teorija i praksa* 29 (4), 2005., str. 443-444

⁴ Ibidem

zadržanu dobit poduzeća. Niže stope poreza na dobit se primjenjuju na raspodijeljenu dobit, jer se pretpostavlja kako će ona biti podvrgnuta dodatnom oporezivanju kod dioničara⁵.

3.2. Mjere za izbjegavanje pravnog dvostrukog oporezivanja

Osnovni instrumenti odnosno mjere za izbjegavanje međunarodnog pravnog dvostrukog oporezivanja su ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja. Razlikuju se dva osnovna tipa općih međunarodnih ugovora: Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja dohotka i imovine, te Ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja nasljedstva. Općenito, bilateralni ugovor za izbjegavanje dvostrukog oporezivanja vrsta je međunarodnog ugovora koji je sklopljen između dvije države, a rješava problem dvostrukog oporezivanja. Osim bilateralnih ugovora, postoje i multilateralni ugovori za izbjegavanje dvostrukog oporezivanja (sklopljeni između više država), no nisu se pokazali kao dobro sredstvo rješavanja problema međunarodnog dvostrukog oporezivanja, prvenstveno zbog nemogućnosti usklađivanja poreznih struktura unutar različitih poreznih jurisdikcija.

S obzirom na velik broj bilateralnih ugovora koji su se sklapali, javila za potreba za standardizacijom bilateralnih ugovora. U tu svrhu napisane su Model konvencije, a najpoznatiji su Model konvencije OECD-a⁶. Kada porezni obveznici svake od zemalja članica obavljaju komercijalne, industrijske, financijske ili bilo koje druge aktivnosti u drugim zemljama članicama, konvencija objašnjava i standardizira njihovu fiskalnu situaciju⁷. Više o Model konvenciji OECD-a je u točki 4. ovog preglednog rada.

Kada se govori o metodama, najčešće korištene jesu metoda izuzimanja i metoda odbitka. Metoda izuzimanja podrazumijeva da zemlja rezidentnosti izuzima dohodak na koji je plaćen porez u inozemstvu od oporezivog dohotka, a razlikuju se dva pojavna oblika metode: metoda punog izuzeća (gdje pravo oporezivanja pripada isključivo državi na području na kojem je prihod ostvaren) te metoda izuzimanja s pridržajem progresije (gdje se rezidentna država odriče prava oporezivanja inozemnog prihoda svog rezidenta, ali pridržava pravo da taj prihod pribroji tuzemnom prihodu svog rezidenta kako bi na njega mogla primijeniti višu poreznu stopu).

U osnovi metode odbitka načelo je odbijanja poreza plaćenog u državi izvora na tamo ostvareni dohodak ili dobit od iznosa poreza koji se u zemlji rezidentnosti obračunava na ukupan svjetski dohodak poreznog obveznika. Primjerice, osoba M je rezident države R, a prima dividende u državi I. Porezna stopa u državi R je 40%, a u državi I je 15%. Ako je prihod od dividendi jednak 100 jedinica, po nacionalnoj stopi u državi R dospjeli porez osobe M bio bi jednak 40 jedinica. No, zbog primjene metode odbitka inozemnog poreza, koji iznosi 15 jedinica (zbog porezne stope od 15%) i koji je plaćen u državi I, dospjeli porez osobe M u državi R iznositi će 25 jedinica.

⁵ Ibidem

⁶ Organisation for Economic Cooperation and Development

⁷ Tomulić Vehovec, M., Dividende u hrvatskim ugovorima o dvostrukom oporezivanju, *Financijska teorija i praksa* 31 (1), 2007., str. 26

Država R – porezna stopa 40%	Država I – porezna stopa 15%
M – prima dividende	dioničko društvo – isplaćuje dividende
prihod od dividendi = 100 dospjeli porez = 40 po nacionalnoj stopi	prihod od dividendi = 100 plaćeni porez = 15
primjenom metode odbitka inozemnog poreza:	
porez u R	40
porez u I	- 15
dospjeli porez	25

Tablica 1 – Primjer oporezivanja dividendi u državi izvora i državi rezidenta
Izvor: Tomulić Vehovec, M., *Dividende u hrvatskim ugovorima o dvostrukom oporezivanju*, *Financijska teorija i praksa* 31

Razlikuju se dva pojavna oblika metode: puni odbitak (full credit), gdje država rezidentnosti odobrava odbitak cjelokupnog poreza plaćenog u drugoj državi na dohodak koji može biti oporezovan u drugoj državi te obični odbitak (ordinary credit), gdje država rezidentnosti odobrava odbitak u iznosu onog dijela svog poreza kojom bi u njoj bio oporezovan dohodak ostvaren u državi izvora, a da je taj dohodak ostvaren u njoj.

4. Model ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja (Model konvencija OECD-a)

Glavna svrha Model konvencije OECD-a, koja predstavlja model ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, jest razjasniti, standardizirati i potvrditi porezni položaj poreznih obveznika koji su uključeni u komercijalne, industrijske, financijske ili ostale djelatnosti u drugim zemljama i to na način na koji će sve države primjenjivati zajednička rješenja na istovjetne slučajeve dvostrukog oporezivanja⁸. Prema preporuci Vijeća OECD-a, zemlje članice bi se, kada sklapaju ili revidiraju dvostruke konvencije, trebali ravnati prema ovoj Model konvenciji.

4.1. Povijesni prikaz Model konvencije

Zahvaljujući radu skupine stručnjaka koji su započeli izradu prvih modela u sklopu Lige naroda 1921. godine, prvi model dvostrane konvencije, odnosno model ugovora o dvostrukom oporezivanju stvoren je 1928. godine. Taj rad je između ostalog doveo i do Model konvencije iz Meksika (1943. godine) i Londona (1946. godine), čija su se načela slijedila u mnogim ugovorima sklopljenim u slijedećem desetljeću. No, nijedna od tih Model konvencija nije bila u potpunosti i jednoglasno prihvaćena – štoviše, u odnosu na nekoliko bitnih pitanja one su imale značajne razlike i određene praznine.

⁸ OECD, Model ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, Zgombić i partneri, Zagreb, 2007., str. H-2

Rastuća gospodarska međuzavisnost i suradnja zemalja članica OEEC-a⁹ u poslijeratnom razdoblju jasno je pokazala značaj mjera za izbjegavanje međunarodnog dvostrukog oporezivanja te se zaključilo kako je potrebno proširiti mrežu dvostranih poreznih konvencija na sve zemlje članice OEEC-a (kasnije OECD-a), pri čemu su do tada neke od njih sklopile samo nekolicinu konvencija, a neke nijednu. Zbog toga je Porezni odbor započeo s radom 1956. godine kako bi utvrdio nacrt konvencije koja bi učinkovito riješila probleme dvostrukog oporezivanja koji su postojali između zemalja članica OECD-a, a koja bi bila prihvatljiva za sve zemlje članice. 1963. godine je Porezni odbor podnio svoje završno izvješće pod nazivom „Nacrt Konvencije o dvostrukom oporezivanju porezima na dohodak i na imovinu“, što predstavlja prvi OECD-ov model ugovora o dvostrukom oporezivanju.

Zbog potrebe revidiranja određenih stavki 1977. godine je objavljena nova Model konvencija s komentarima u kojoj su izmijenjene pojedine odredbe, a kako je Odbor zaključio da se utjecaj Model konvencije proširio i van zemalja članica OECD-a, 1992. godine je objavljena nova Model konvencija pod nazivom „Model Tax Convention on Income and on Capital“.

4.2. Predstavljanje Model konvencije

Model konvencija sadržava rješenja prihvatljiva za većinu država, što je i rezultiralo sklapanjem velikog broja ugovora i njihovog ujednačavanja. Sastoji se od 7 poglavlja i ukupno 30 članka (31. članak, Samostalni rad, je izbrisan), te od komentara članaka koji pomažu zemljama prilikom izrade nacrtu bilateralnog ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, kako slijede¹⁰:

I. POGLAVLJE (Područje primjene Konvencije) – navodi osobe i poreze na koje se Model konvencija primjenjuje.

II. POGLAVLJE (Definicije) – opće definicije, definicije rezidenta, i definicije stalne poslovne jedinice.

III. POGLAVLJE (Oporezivanje dohotka) – Dohodak od nekretnina, dobit od poslovanja, pomorski, riječni i zračni promet, povezana društva, dividende, kamate, naknade za autorska prava, dobit od otuđenja imovine, dohodak od nesamostalnog rada, naknade članova uprave, umjetnici i sportaši, mirovine, državna služba, studenti, ostali dohodak.

IV. POGLAVLJE (Oporezivanje imovine) – Imovina koja se oporezuje.

V. POGLAVLJE (Metode za uklanjanje dvostrukog oporezivanja) – metoda izuzimanja, metoda odbitka.

VI. POGLAVLJE (Posebne odredbe) – jednako postupanje, postupak zajedničkog dogovaranja, razmjena obavijesti, suradnja u prikupljanju poreza, članovi diplomatskih misija i konzularnih ureda, teritorijalna primjena.

VII. POGLAVLJE (Završne odredbe) – stupanje na snagu te prestanak ugovora.

KOMENTARI – komentari članaka Model konvencije.

⁹ Organisation for European Economic Cooperation

¹⁰ OECD, Model ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, Zgombić i partneri, Zagreb, 2007., str. H-18

Zahvaljujući Model konvenciji OECD-a, mnoge zemlje su sklopile ugovore o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, čime je ojačana gospodarska suradnja, djelomično su uklonjene prepreke za strana ulaganja, te se poreznim obveznicima tih zemalja osigurava da isti porez ne plaćaju da puta dvjema državama, što bi imalo štetne posljedice za njihov ekonomski položaj.

5. Hrvatska i ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja

U skladu s međunarodnom praksom, Hrvatska je u trenutku osamostaljenja jednostrano preuzela devet bilateralnih ugovora o izbjegavanju međunarodnog dvostrukog oporezivanja– ugovore sklopljene s Francuskom, Belgijom, Švedskom, Danskom, Nizozemskom, Engleskom, Italijom, Finskom i Njemačkom.

Izuzev devet preuzetih ugovora, Hrvatska je i potpisala 39 ugovora o dvostrukom oporezivanju s drugim državama. Navedeni dokumenti donose pravila za oporezivanje dohotka i imovine koji prelaze međunarodne granice, a primarna zadaća ugovora je, u skladu s Modelom konvencije, izbjeći ili umanjiti međunarodno dvostruko oporezivanje i spriječiti utaju poreza¹¹.

Od 48 ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja koje je Hrvatska preuzela ili sklopila¹², ugovor sklopljen sa Švicarskom svojim je odredbama najbliži tekstu koji predlaže Konvencija, dok je ugovor s Njemačkom najdalji od toga. To je i očekivano, s obzirom da je Ugovor o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja sklopljen između bivše Jugoslavije i Njemačke (kojeg je preuzela Hrvatska). Primjerice, jedno od temeljnih načela, dioba poreza, ugovoreno je samo za investicije u Njemačkoj, dok za strane investicije u Hrvatskoj nije ugovoreno. S obzirom na današnju situaciju, u kojoj Hrvatska ne oporezuje dividende (dividende su u Hrvatskoj bile oporezive od 2001. do 2005. godine), a Njemačka kao metodu izbjegavanja dvostrukog oporezivanja primjenjuje metodu izuzimanja s pridržajem progresije, njemački investitori u Hrvatsku su dvostruko neoporezivani (osim što imaju progresivno veću stopu poreza u Njemačkoj).

Kad se govori o ekonomskom dvostrukom oporezivanju u Hrvatskoj, valja naglasiti kako su dividende bile oporezive od 2001. godine do 2005. godine, kao što je već navedeno u radu, te samim time ne postoji problem dvostrukog oporezivanja za hrvatska dionička društva.

6. Zaključak

Dvostruko oporezivanje podrazumijeva postojanje jednog poreznog obveznika koji je podvrgnut najmanje dvjema poreznim vlastima kojima je dužan platiti isti ili sličan porez, zbog čega je teže oporezovan nego da ga je oporezovala samo jedna od tih vlasti. Samim time dvostruko oporezivanje dovodi do diskriminacije poreznih obveznika, narušavanja načela

¹¹ Tomulić Vehovec, M., Dividende u hrvatskim ugovorima o dvostrukom oporezivanju, *Financijska teorija i praksa* 31 (1), 2007., str. 26

¹² Popis Ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja koje je sklopila i preuzela RH [online]. Dostupno na: http://www.porezna-uprava.hr/propisi/u_sklopljeni.asp?id=b04d2

ravnomjernosti u raspodjeli poreznog tereta, odnosno do narušavanja načela pravednosti u oporezivanju. Razlikuje se ekonomsko dvostruko oporezivanje i pravno dvostruko oporezivanje.

Iako kratkoročno gledano, barem jedna država ostvaruje dodatne javne prihode od dvostrukog oporezivanja, negativne posljedice vidljive su u dugoročno manjem rastu ukupnog gospodarstva. Kako manji rast gospodarstva dovodi do manjeg iznosa koji podliježe oporezivanju, a samim time i do manjih proračunskih prihoda od poreza u budućnosti, države su zainteresirane da odgovarajućim mjerama izbjegnu dvostruko oporezivanje. Najčešće korištena mjera za sprječavanje ili ublažavanje međunarodnog pravnog dvostrukog oporezivanja jest potpisivanje bilateralnih ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, a na temelju Model konvencije OECD-a koja predstavlja standardiziran model ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja.

Kako bi se očuvala načela pravednosti u oporezivanju i ravnomjernosti u raspodjeli poreznog tereta, sve zemlje bi trebale surađivati i pomoću bilateralnih ugovora, ali i mjera u vlastitom poreznom sustavu svesti pojavu dvostrukog oporezivanja na minimum.

7. Literatura

Knjige:

- Leko, V., *Rječnik bankarstva*, Masmedia, Zagreb, 1998.
- Ott, K., *Javne financije u Hrvatskoj*, IJF, Zagreb, 2007.
- OECD, *Model ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja*, Zgombić i partneri, Zagreb, 2007.

Časopisi:

- Kesner-Škreb, M., Dvostruko oporezivanje, *Financijska teorija i praksa* 29 (4), 2005.
- Tomulić Vehovec, M., Dividende u hrvatskim ugovorima o dvostrukom oporezivanju, *Financijska teorija i praksa* 31 (1), 2007.

Internet izvori:

- Popis Ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja koje je sklopila i preuzela RH [online]. Dostupno na: http://www.porezna-uprava.hr/propisi/u_sklopljeni.asp?id=b04d2

8. Popis ilustracija

- Tablica 1 – Primjer oporezivanja dividendi